

Сокаль Галина. Методи дослідження концепта «КРАСОТА ЧЕЛОВЕКА» в текстах англоязычної художественної літератури. В статті розглянуті та описані різні методи дослідження концептів, зустрічаються в когнітивній лінгвістиці та лінгвокультурології, в частині методи дослідження концепта КРАСОТА ЧЕЛОВЕКА на матеріалі текстів художественної літератури з урахуванням семантичної структури концепта та контекста національної культури. Зроблено акцент на методі компонентного аналізу та на методі словарних дефініцій, які використовуються для виявлення структурних сходств та відмінностей ядерного номінанта концепта, так як лексикографічні дефініції служать саме матеріалом, який необхідний для аналізу лексических груп в межах визначеного ряду семантичних компонентів. Визначення методів дослідження культурних концептів залишається на даний момент актуальною проблемою лінгвокультурології та когнітивної лінгвістики, оскільки вони повинні охоплювати багатогранні та міждисциплінарні особливості вербалізації, структуризації та функціонування таких концептів.

Ключевые слова: концепт, метод, когнітивна лінгвістика, лінгвокультурологія, компонентний аналіз.

Sokal Halyna. Methods of Research of the Concept of «HUMAN BEAUTY» in the Texts of English Fiction. The article deals with the analysis of various methods that are used in linguoculturology and cognitive linguistics, in the context of their application to study the concept of HUMAN BEAUTY based on the materials of English fiction texts with the emphasis on the semantic structure of the studied concept and the national cultural component. The main attention has been paid to the method of componential analysis and to the method of dictionary definitions which are used to identify semantic similarities and differences in the lexical verbalizers of the concept because lexicographic definition are precisely that material which is required to analyze the lexical groups within a certain number of semantic components. Definition of research methods of cultural concept remains at the moment the actual problem of linguoculturology and cognitive linguistics, as they have to cover the multidimensional and interdisciplinary features of verbalization, structuring and functioning of such concepts.

Key words: concept, method, cognitive linguistics, linguoculturology, componential analysis.

Стаття надійшла до редколегії
16.04.2014 р.

УДК 81'42:821.111

Марія Степанюк

Графічні та граматичні засоби вираження емоцій у романах Ш. Бронте й Е. Бронте

У статті проаналізовані графічні та граматичні засоби вираження емоцій у романах Шарлоти Бронте «Джейн Ейр», «Ширлі», «Вільєтт» та Емілі Бронте «Буремний перевал». Емоції все частіше досліджують у лінгвістиці, оскільки автор завжди передає емоції своїх героїв у художніх творах. Автори використовують різні мовні засоби вираження емоцій, а саме: лексичні, лексико-стилістичні, графічні, граматичні. Графічні засоби вираження емоцій представлені в романах переважно капіталізацією. Граматичні засоби поділяють на морфологічні та синтаксичні. Морфологічні представлені модальними дієсловами, а синтаксичні – окличними реченнями. Наше дослідження дало змогу встановити, що в романах сестер Бронте графічні та граматичні засоби вираження емоцій займають не перше місце серед мовних засобів, але привертають особливу увагу до їх вивчення.

Ключові слова: графічні засоби, емоції, морфологічні засоби, синтаксичні засоби, Ш. Бронте, Е. Бронте.

Постановка наукової проблеми та її значення. Емоції супроводжують будь-які прояви життєдіяльності організму та відіграють важливу роль у житті кожної людини. Мова й емоції – дві надзвичайно важливі категорії існування в сучасному світі. Мова, як основний засіб спілкування та передачі інформації, може бути усною та писемною, тобто одним із її різновидів є текст, який обов'язково, свідомо чи несвідомо, впливає на читача, викликаючи певні емоції. Тому дослідження ролі та функцій мовних засобів, які ці емоції виражають, досить актуальне на сьогодні, адже, дізнавшись мету вживання автором тих чи тих емотивних мовних одиниць, можна з'ясувати способи його

підсвідомого впливу на розум та емоції читача, виявити особливості та специфіку особистого стилю автора та його психіки.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Увагу лінгвістів завжди привертають представлення емоцій у текстах. Багато вчених вивчає вираження емоцій у текстах, а саме: О. О. Потебня, Ш. Баллі, Я. Зима, Є. М. Галкіна-Федорук, В. М. Адмоні, О. І. Москальська, О. Й. Шендельс, В. О. Жеребков, В. Н. Телія, А. Вежбицька, Н. Панасенко, В. Шаховський, Р. Харре, Н. Стейн, М. Бемберг.

Основними емоціями вважають радість, страх, злість, задоволення, огиду, обурення. Емоції можуть бути передані невербальними (жести, міміка), вербальними засобами (тобто мовними), лексичними, лексико-стилістичними, графічними та граматичними засобами вираження емоцій.

Графічні та граматичні засоби вираження емоцій вивчали такі науковці, як В. Д. Шинкарук [1], О. О. Шахматова, Л. А. Булаховський. Дослідження графічних та граматичних засобів вираження емоцій у художніх творах актуальне і сьогодні.

Мета статті – класифікація графічних і граматичних засобів вираження емоцій у романах Ш. Бронте та Е. Бронте. Досягнення цієї мети передбачає розв'язання таких завдань:

- класифікувати графічні та граматичні засоби вираження емоцій у романах сестер Бронте;
- навести приклади вираження емоцій із романів;
- зробити кількісні розрахунки графічних та граматичних засобів вираження емоцій у романах сестер Бронте.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Емоції в романах Ш. Бронте й Е. Бронте репрезентовані графічними та граматичними засобами вираження емоцій. Вони займають не перше місце серед мовних засобів вираження емоцій.

Графічні засоби – не обов'язкові елементи тексту, а лише своєрідні маркери тих мовних одиниць, які, крім експліцитного змісту, несуть ще й імпліцитний. Їх використання зумовлено потребою зацентувати увагу читача на підтексті. Додаткова маркованість переорієнтовує мовні одиниці з вираження основного змісту на додатковий.

Графічні засоби також передають емоції персонажів у художніх текстах. Їх виражають за допомогою капіталізації та дефісації.

У результаті дослідження ми встановили, що в романах сестер Бронте графічні засоби не дуже репрезентовані. Із 810 емотивно-маркованих контекстів ми виділили 10,7 % графічних засобів, із яких 8,7 % капіталізації та 1,9 % дефісації.

Аналіз романів показав, що графічні засоби автори використовують для підкреслення емоцій та акцентування на певних емоційних станах персонажів. Капіталізація слів може бути різних частин мови, найчастіше це іменники, модальні слова та займенники.

Капіталізація репрезентує схвильованість персонажа: *«How dare I, Mrs. Reed? How dare I? Because it is the TRUTH. You think I have no feelings, and that I can do without one bit of love or kindness; but I cannot live so: and you have no pity. I shall remember how you thrust me back – roughly and violently thrust me back – into the red-room, and locked me up there, to my dying day; though I was in agony; though I cried out, while suffocating with distress, 'Have mercy! Have mercy, Aunt Reed!' And that punishment you made me suffer because your wicked boy struck me – knocked me down for nothing. I will tell anybody who asks me questions, this exact tale. People think you a good woman, but you are bad, hard-hearted. YOU are deceitful!»* [2].

У цьому фрагменті ми виділяємо дві капіталізації: *TRUTH* та *YOU*. Джейн Ейр дуже схвильована. Зазначимо, що в контексті за допомогою капіталізації виражено емоцію обурення.

Капіталізація може супроводжуватися здивуванням і передавати емоцію жалю:

«I am glad I happened to be awake,» I said: and then I was going.

«What! you WILL go?»

«I am cold, sir.»

«Cold? Yes, – and standing in a pool! Go, then, Jane; go!» But he still retained my hand, and I could not free it. I bethought myself of an expedient.

«I think I hear Mrs. Fairfax move, sir,» said I.

«Well, leave me»: he relaxed his fingers, and I was gone» [2].

У словах містера Рочестера звучить прикрість, що Джейн уже має йти. Капіталізація підкреслює емоцію печалі та розчарування.

Написання слів великими літерами підкреслює також емоцію злості:

«*His lips and cheeks turned white – quite white.*

«*I SHOULD KILL YOU – I AM KILLING YOU? Your words are such as ought not to be used: violent, unfeminine, and untrue. They betray an unfortunate state of mind: they merit severe reproof: they would seem inexcusable, but that it is the duty of man to forgive his fellow even until seventy-and-seven times*» [2].

У цьому прикладі можемо визначити, що емоцію злості передано не одним словом, а цілим реченням, що виражає вищий ступінь злості Джона на слова Джейн залишитися друзями.

Дефісація може поділяти слова на дві частини або більше та надавати їм емотивного значення:

«*It is come now – I must give it to-night.*»

«*Then you ARE going to be married, sir?*»

«*Ex-act-ly – pre-cise-ly: with your usual acuteness, you have hit the nail straight on the head.*»

«*Soon, sir?*» [4].

У цьому фрагменті виражене здивування, що Джейн здогадалася про весілля.

Грамматичні засоби, на відміну від графічних, містять значно більше емоційно-експресивних забарвлень. Вони поділяються на морфологічні та синтаксичні засоби вираження емоцій.

Проаналізувавши романи сестер Бронте, ми можемо визначити, що морфологічні засоби вираження репрезентовані за допомогою модальних слів. Із 810 емотивно-маркованих контекстів ми виділили 5,2 % морфологічних засобів вираження емоцій, а саме модальних слів.

Аналіз романів показав, що автори використовують морфологічні засоби для вираження емоцій для підкреслення емоцій та акцентування на певних емоційних станах персонажів романів.

Модальні слова в контексті найчастіше виражають емоцію наказу:

«*You certainly shall not go till you have told me all,*» I said.

«*I would rather not just now*».

«*You shall! – you must!*»

«*I would rather Diana or Mary informed you*» [4].

У наступному фрагменті Кеті наказує суворо не йти, незважаючи на те, що Хізкліф просить піти хоч на годину:

«*I must go, Cathy,*» said Heathcliff, seeking to extricate himself from his companion's arms. «*But if I live, I'll see you again before you are asleep. I won't stray five yards from your window.*»

«*You must not go!*» she answered, holding him as firmly as her strength allowed. «*You shall not, I tell you.*»

«*For one hour,*» he pleaded earnestly» [5].

Отже, можна зазначити, що модальні слова переважно репрезентують негативні емоції, а саме: наказ, обурення. Їх супроводжує певна напруга в словах, схвильованість, і в деяких випадках – благання.

Синтаксичні засоби представлені в художньому тексті за допомогою умовчання або обривом речення, окличних речень.

Проаналізувавши романи сестер Бронте, ми можемо визначити, що з 810 емотивно-маркованих контекстів ми виділили 11 % синтаксичних засобів вираження емоцій, із яких 1,9 % умовчань, 9,1 % окличних речень.

Розглядаючи приклад із роману, можемо визначити емоційне напруження в бесіді, наслідок цього – перерив думки:

«*What! what!*» he cried. «*Did she say that to me? Did you hear her, Eliza and Georgiana? Won't I tell mama? but first –*» [2].

У цьому реченні ми можемо побачити два синтаксичних засоби: *What! what!* – окличне речення, *Won't I tell mama? but first* – це умовчання або ж обрив. Усе це речення загалом виражає обурення персонажа.

«*You are not a servant at the hall, of course. You are –*» He stopped, ran his eye over my dress, which, as usual, was quite simple: a black merino cloak, a black beaver bonnet; neither of them half fine enough for a lady's-maid. He seemed puzzled to decide what I was; I helped him» [3].

У цьому випадку персонаж захоплений емоціями, та не може підібрати правильні слова, проявляє коливання. Емоції захопили його розум і вплинули на потік слів.

Досліджуючи романи сестер Бронте, ми визначили, що вони дуже емоційні й тому наповнені великою кількістю окличних речень. Їх моделі дуже різні, але найбільш уживані вважаємо окличні речення моделей *What + N!* та *How + Adj!*

Окличні речення можуть виражати схвильованість та несподіваність:

«*How shocking!*» Mr. Brocklehurst resumed [2]; негативні емоції:

«How provoking!» exclaimed Miss Ingram: «you tiresome monkey!» (postrophizing Adele), «who perched you up in the window to give false intelligence?» and she cast on me an angry glance, as if I were in fault [2].

У цьому випадку за допомогою окличного речення виражено емоцію злості:

«What a beautiful room!» I exclaimed, as I looked round; for I had never before seen any half so imposing.

«What beautiful ladies!» cried she in English [2].

У цих випадках виражені тільки позитивні емоції, зокрема милування та захоплення прекрасними жінками, кімнатою. У нашому дослідженні ми визначили, що окличні речення часто супроводжуються авторськими ремарками, які передають тональність вираження слів персонажа, а саме *exclaim, cry, ejaculate, shout, remark, commence, mutter, lisp*.

Окличні речення також дають оцінку речам та подіям, які трапляються. Позитивні емоції супроводжують слова: *nice, beautiful, good, amazing, pleasant*, негативні – наступною лексикою: *shocking, awful, unpleasant*.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, графічні засоби використовують для вираження емоцій, найчастіше негативних. Капіталізація передає емоції злості, незадоволення, обурення та наказу. Дефісація виражає схвильованість, здивування та супроводжується коливанням і невпевненістю в розмові.

Беручи до уваги все сказане вище, ми можемо зробити висновок, що графічні засоби вираження емоцій представлені в романах капіталізацією та дефісацією, граматичними, морфологічними (модальні слова) та синтаксичними засобами (умовчання, окличні речення). Граматичних засобів у романах більше, ніж графічних.

Перспективою нашого дослідження є визначення лексико-стилістичних засобів вираження емоцій у романах Ш. Бронте та Е. Бронте.

Джерела та література

1. Шинкарук В. Д. Категорії модусу і диктуму у структурі речення : монографія / В. Д. Шинкарук. – Чернівці : Рута, 2002. – 272 с.
2. Bronte Charlotte. Jane Eyre / Charlotte Bronte [Electronic resource] / Charlotte Bronte. – Mode of access : <http://www.online-literature.com/brontec/janeeyre/>
3. Bronte Charlotte. Shirley [Electronic resource] / Charlotte Bronte. – Mode of access : http://books.google.com.ua/books/about/Shirley.html?id=sQ8RRKfSb34C&redir_esc=y
4. Bronte Charlotte. Vilette [Electronic resource] / Charlotte Bronte. – Mode of access : <http://www.literature.org/authors/bronte-charlotte/villette/>
5. Bronte Emily. Wuthering Heights [Electronic resource] / Emily Bronte. – Mode of access : <http://www.literaturepage.com/read/wutheringheights.html>

Степанюк Марія. Графические и грамматические способы выражения эмоций в романах Ш. Бронте и Э. Бронте. В статье проанализированы графические и грамматические средства выражения эмоций в романах Шарлотты Бронте «Джейн Эйр», «Шерли», «Виллетт» и Эмили Бронте «Грозовой перевал». Эмоции все чаще исследуются в лингвистике, так как автор всегда передает эмоции своих героев в художественных произведениях. Авторы используют различные языковые средства выражения эмоций, а именно: лексические, лексико-стилистические, графические и грамматические. Графические средства выражения эмоций представлены в романах в основном капитализацией. Грамматические средства делятся на морфологические и синтаксические. Морфологические представлены модальными глаголами, а синтаксические – восклицательными предложениями. Наше исследование позволило установить, что в романах сестер Бронте графические и грамматические средства выражения эмоций занимают не первое место среди языковых средств, но привлекают особое внимание к их изучению.

Ключевые слова: графические средства, эмоции, морфологические средства, синтаксические средства, Ш. Бронте, Э. Бронте.

Stepaniuk Mariya. Graphical and Grammatical Means of Expressing Emotions in Novels Sh. Bronte and E. Bronte. The article analyzed the graphical and grammatical means of expressing emotions in Bronte sisters' novels. Emotions are increasingly studied in linguistics, as the author always represents the emotions of his characters in novels. The authors use different linguistic means of expressing emotions, namely lexical, lexical-stylistic, grammatical and graphical. Graphical means of expressing emotions presented in the novels using capitalization. Grammatical are divided into morphological and syntactical. Modal verbs are morphological and syntactic – exclamatory sentences. Active research made it possible to establish that in Bronte sisters' novels, graphical and grammatical means of expressing emotions do not occupy the first place among expressive means, but attract attention to their study.

Key words: graphical means, emotions, morphological means, syntactical means, Ch. Bronte, E. Bronte.

Стаття надійшла до редколегії
31.03.2014 р.